

GABRIELA MISTRAL

Heriotzaren hamalaukoak

Gizonek ezarri zizuten hobi hotzetik
lur apal eta eguteratsura jaitsiko zaitut
Bertan hilko naizela eta oheburuko berean
amets egingo dudala gizonek ez zekiten.

Lur eguzkitsuan etzanen zaitut
amak seme lokartuarekiko duen gozotasun beraz,
eta lurra sehaska biguntasun bilakatuko
haur minduaren soina hartzean.

Gero, lurra eta arrosa-hautsak sakabanatzen
joanen naiz ilargiaren huts arin-urdinetara,
eta hondakin hutsalak preso geldituko

Nire mendeku ederra kantatuz urrunduko naiz,
ezen eta sakontasun ezkutura ez da jaitsiko
zure hezur-multzoa disputatzera.

Jainkoak nahi du

Lurra amaizun egiten da
zure arima nereari saltzekoan.

Urek izuzko
hotzikara daramate.

Munduan ederragoa zen
hautatu egin ninduzunetik
elorrondo baten ondoan
hitzik gabe gelditu ginenean;
maitasunak elorrondoak bezala
urrinez zeharkatu ginduen!

Baina lurrak sugedorrial
sortuko dizkizu arima saltzen badidazu;
nire belaur suminduak hausten ditut
semearen ezean.
Kristo itzaltzen da ene bularren,
eta ene etxeko ateark
eskaleari eskua hausten dio
eta haizeatzen andere mindua!

Gauzak

Maite ditut inoiz eduki gabeko gauzak,
jadanik ez ditut besteekin batera.

Nik ur isila ukitzen dut
larre hotzetan pausatua,
haizerik gabe dardar
nirea zen baratzean.

Soegiten diot berak so zegion bezala,
pentsu bitxia dut
eta ur honekin jolas dagit
arrainarekin edo misterioarekin bailitzan.

Ez daramatzadan eta aterpean utziriko
urrats alaietan pentsatzen dut
eta aterpean dakust
oroldioz eta isiltasunez beteriko zauria.

Zazpi urterekin entzuniko eta
galduriko bertso bila nabil.
Ogia zegien emakumea izan zen,
eta nik bere ahoa dakust.

Haize -boladatan hautsiriko urrina dator;
 zorientsu naiz hura sentitzen badut;
 hain mehe izanik kasik ez da urrina,
 almandren usaina

CESAR VALLEJO

Jende-mordoa

Gudaren amaieran
 borrokatzailea hilda, gizon bat iritsi zitzaion
 eta esan."Ez zaitez hil, hainbeste maite zaitut eta!"
 Baina gorpuak, aih, hiltzen jarraitu zuen!
 Bi hurbildu zitzaizkion eta esan zioten:
 "Ez gaitzazu utz, Animo! Itzul zaitez hirira!"
 Baina gorpuak, aih, jarraitu zuen!
 Beste hogeit, ehun, mila, bostehun mila
 hurbildu zitzaizkion oihuka: "Hainbeste maitatu
 eta ezin deus egin ahal herioaren kontra!"
 Baina gorpuak, aih, hiltzen jarraitu zuen!
 Miloika gizonez inguratu zuten
 erregu bera eginez:"Geldi zaitez, anaia!"
 Baina gorpuak, aih, hiltzen jarraitu zuen!
 Orduan lurreko gizon guztiak
 inguratu zuten; gorpu triste eta emozionatuak
 ikusi zituen;
 zutitu zen astiro,
 besarkatu zuen lehen gizona eta ibiltzen hasi zen...

Harri beltza harri zuriaren gainean

Parisen hilko naiz euri-erauntsiaz,
 oroia dudan egun batean.
 Parisen hilko naiz —eta ez noa korrika—
 ausaz, ostegun batez, gaur udazkena den gisa.

Osteguna izanen da, gaur, ere ostegun delarik,
 bertso hauek egitean, besagainak gaizkira
 jarri ditud, eta inoiz ez naiz gaur bezala
 bakar ikustera berretorri ene bide osoaz.

César Vallejo hil da; denek jotzen zuten
 berak deus ere egin gabe;
 makilaz gogor jotzen zuten;

baita soka batez; horren lekuko dira
 ostegunak eta besagaineko hezurrak,
 bakardadea, euria eta bideak...

Gaur bizia ez zait hain atsegin

Gaur bizia ez zait hain atsegin
 baina beti atsegin, esaten nuenez.
 Osoaren zatia, kasik, ukitu nuen, baina eutsi egin nintzen
 tiro batez mihian hitzaren gibelean.

Gaur, atzeraka, okotza haztatzen dut
 eta aldiz-aldizko galtza hauetan diotsat:
 Hainbeste bizi eta inoiz ez!
 Hainbeste urte eta beti nire asteak...!
 Nire gurasoak ehortzita bere harriaz
 eta amaitu ez den zaintiratu tristeaz;
 baita soin osozko nire anaiak,
 eta, azkenik, nire izakia galdurik eta jakaz jantzita.

Bizia atsegin zait biziki,
 baina, noski,
 nire heriotza eta kafearekin
 Parisko gaztainondo lerdenak ikusiz
 eta esanez:

Hau eta hura begi bat da, bekoki bat hau eta hura...Eta
 [errepikatuz!

Hainbeste bizi eta inoiz ez huts egiten doinuak!

Hainbeste urte eta beti, beti, beti!

Jaka esan nuen,

osoa, zatia, antsia esan nuen, kasik,

negar ez egitearren.

Penatu nuen saihets batean den ospitalean,

eta ongi dago eta gaizki nire soina

behetik gora behatzea.

Beti bizitzea atsegin litzaidake

nahiz eta sabelez, egon,

ezen eta, esaten eta errepikatzen nuenez,

hainbeste bizi eta inoiz ez!

Eta hainbeste urte eta beti,

eta beti anitz, beti, beti!

(*Poemas humanos-etik*)

—Inleko.

VICENTE HUIDOBRO

Depart

Untzia urruntzen zen
Uhin ahurtsuetan

Zein eztarri lumagabeetatik
sortzen zure kantak

Ke-hodei bat eta musuzapi bat
haizetara mugitzen

Alferrik negar egin dugu
ezin bilduz

Azken bertsoa inoiz ez da kantatua izanen

Haur bat haizetara altxatuz

Emakume batek agur hondartzatik

Itzultzailea: IBAIERTZ

"El Gallego" eta bere taldea

CAMILO JOSÉ CELA

*Lepoa jösi zidan don Mariano Moreno
doktoareari*

Toledoko probintzian, abuztu garaian, erre daitezke txuletak landako harri gainetan edo harri-zelaiko harlosa gainetan, herrietan

Plaza aldapean dago eta erdian zuhaitz bat eta aska bat dauzka. Alde batetik gurdiz eta bestetik langaz ertsia. Bero dago eta jendea ahal duen lekuan pilatzen da.

Zaintzaileek batetik bestera ibili beharra daukate gazte-jendea zuhaitzetik eta askatik jeitsi-erazten. Bost t'erdia dira eta zezenketa hasteko zorian dago. "El Gallegok" estokez bizia kendu behar dio don Luis González, Ciudad Real-ekoaren idiskoari.

Une batetik bestera zezentoki alboan dagoen atetxo batetik irtengo den, "El Gallego", xuri-horituta dago. Bere hiru laguntzaileak lurrera begira daude, isilik. Alkatea iritsi da Udaletxeko balkoira eta algoazila, hura ikustean, zezenlariengana hurbildu da.

—Irteteko.

Ez da musikarik entzuten plazan, toreatzaile jantziz aritu behar ez direnak, bere txamarra leundu eta irten dira. Aurretik hiru doaz, "El Gallego", "Chicha" eta "Casorro". Atzetik Jesus Martin, segoviarra,

Paseotxoaren ondoren *El Gallego*-k baimena eskatu du eta kamiseta hutsean geratu da. Kamisetarekin hobeto toreatzen da, nahiz hau marinelen gisako lerro txuri-urdinezkoa izan.

El Chicha-ren jatorrizko izena Adolfo Dios da, Adolfo ere deitzen diote. Berrogei bat urte, begi-ekela, urdaitua eta ez oso luzea. Urte asko darama herrietako enparantzetan zehar, eta, behin, gudu aurretik, zezen batek, Collado Mediano-n eman zion adarkada zela eta, ez zizkioz txiripaz hesteak atera. Geroztik *El Chicha* beti ibili ohi zen erne.

Casorro, Chapineria-tarra da, Madrideko probintziakoa eta Valentin Cebolleda deitzen da. Denboraldi batean, halabeharrez, Ceuta-n isladatuta egon zen, eta handik itzuli zenean, bu-lar osoan, ileapaintzen ari den andereño baten tatuaiarekin itzuli zen eta azpian honako idazkia: Lolita Garcia, andere marokiar ederrena. Gora Espaiña!". *Casorro* txikia da, gogorra eta lanean trebea. Txandako marrajua, behar baino gogaikarriago eta bultzaka jartzen hasten bada, *Casorro*-k, leku aldaketak egi-nez tirriarazti eta azkenik, beti, zezenak ormaren kontra, aska-ren edo zerbaiten aurka tupust eginaz amaitzen du.

—Horrela bigunduko da —dio.

Jesus Martin, segoviarra da sastakaria. Luzea bezain iharra eta mutur-beltza. Musuan zehar alderik alde orban bat dauka eta hitzegiterakoan total-antxa dela nabari da.

El Chicha, *Casorro* eta Jesús Martin, beti batera ibiltzen di-ra eta jakin zutenean *El Gallego*-ri korrida bat suertatu zitzaiola, eskainka zitzaizkion. *El Gallego*-ren joan izena Camilo da, bere lurraldean askoren izena, bestalde. Koadrilakoak ikustera joa-tean, zera ziotsaten:

—Zu lasai, don Camilo, gu zure esanetara gaude beti.

El Chicha, *Casorro* eta Jesús Martin-ek, berorrika hitzegiten zioten zezen-hiltzaileari beti, hutsegin gabe. *El Gallego* beti gor-bata jantzita ibiltzen zen eta, mutikoa zenean, botikario ikasten ihardun zuen zenbait urtetan.

Toretzaileek paseotxoia amaitu zutenean, alkateak alguazi-lari begiratu zion eta alguazilak esan zion zezentokikoari:

—Irekitzeko...

Txori baten hegada ere entzun zitekeen. Jendea isildu zen

eta zezentokiko atetik zezen gorri bat irten zen, zaharra, zimela adarsardia. Zezena plazaratzean, jendeak berriro ere garraisiari ekin zion. Zezena poliki irten zen, lurra usmatuaz, borrokarako gogorik gabe itxuraz. Valentin-ek urrutitik esnarazi zuen eta zezenak plazari bi itzuli eman zizkion, astakoaren gisan trostan.

El Gallego-k kapa destolestatu eta hiruzpalau kapot-pase eman zizkion ahal bezala. Tendidutik garraisi bat entzun zen:

—Hurbilago, kakontzi!

El Chicha Gallego-rengana hurbildu eta esan zion:

—Ez egin kasorik, don Camilo, hurbil dadila aita-santua. Zer dakite bada, hauek! Hau zezen zaharra da, zezen ona.

Zezena, askara hurbildu eta uda edaten hasi zen. Alguazilak *El Gallego*-ri ezkutalekura deitu eta esan zion:

—Eta banderilak noiz? *El Chicha* eta *Casorrok*, izerdi patsetan, bina pare jarri zizkieten bakoitzak. Zezenak, haseran, jauzitxoak ematen zituen bainan, gero, lehen bezalaxe. *El Gallegok*, alkatearengana joanez, esan zion:

—Alkate jauna, zezena indartsu dago oraindik. Beste bi pare, mesedez!

Alkateak, berarekin balkoian zeudenak buruaz ezezka ikusi zituen.

—Aski da. Zoaz, hartu ezpata eta urreratu, zertarako ordaintzen dizut, bestela!

El Gallego isildu egin zen, zeren jendegoa erakartzko apala eta errespetu haundikoa izan behar baita. Hartu zituen tresnak, gizateriari brindatu eta zoru erdian utzi zuen hegalezko txapela, askaren ondoan.

Abiatu zen zezenarengana ezkerrean muleta zuela baina zezena ez zen abiatu. Eskuz aldatu eta zezena aurrez eraso zuen. *El Gallego* tunpaka erten zen lainotara eta lurretik jaso aurretik, zezenak berriro ete lepoan sastakatu zuen. *El Gallegok* zutik jarrita jarraitu nahi izan zuen. Beste hiru muleta-pase eman eta, gero, odola zeriola ikusirik, alguazilak hala esan zion:

- Alde egiteko
- Alguazilari alkateak esan zion eta alkateari sendagileak. Medikua sendatzen ari zitzaiola, *El Gallegok* galdetu zion:
- Nork hartu du ezpata?
- Casorrok*.
- Akabatu al du?
- Ez oraindik.
- Geroxeago, medikuak *El Gallegori*:
- Zortea izan duzu, beste zentimetro bat eta zureak egin du.

El Gallegok ez zuen deusik erantzun. Kanpoan, sekulako iskanbila entzun zitekeen. *Casorro*, agi denez, ez zen ari lan egozia egiten.

- Akabatu al du?
- Oraindik ez.

Denbora asko igaro zen eta *El Gallego* lepoa bendez lotuta, burdintsarera hurbildu zen piska bat. Zezena askan atzeak atxikita zegoen, geldi, mihia aterata, konkorrean eta bizkarrean hiru ezpatakada zituela; haietako bat beheraxeagotik irteten zen, hanka tartetik. Ikuslegoren batek, ez zegoela eskubiderik ziotzan, debekatua zegoela hori. Casorro gorrituta zegoen eta gehiagotan ziztatu nahi zuen. Dozena erdi bat guardia zibila zegoen hondarrean, inor bertara jaitsi ez zedin bada ezpada ere.

Itzuli: *Gillermo Etxeberria*.